

Kitap İncelemesi: Jeopolitikten Astropolitiğe: Hegemonik Bir Rekabet Alanı Olarak Uzay

Book Review: From Geopolitics to Astropolitics: Space as a Hegemonic Competition Area

Neslihan TOPCU ALPARSLAN

(Dr., Selçuk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Doktora Programı,
ORCID: 0000-0002-0822-0062, e-posta: neslihan.topcu@outlook.com)

Ömer Furkan KESİKBAŞ

Jeopolitikten Astropolitiğe: Hegemonik Bir Rekabet Alanı Olarak Uzay

Nobel Akademik Yayıncılık, 2022

376 sayfa.

ISSN: 978-625-433-244-9

Makale Türü / Article Type Kitap İncelemesi / Book Review	Başvuru Tarihi / Submitted 28.07.2024	Kabul Tarihi / Accepted 09.09.2024
Bu makaleye atf için / To cite this article Topcu Alparслан, N. (2024). Kitap İncelemesi: Jeopolitikten Astropolitiğe: Hegemonik Bir Rekabet Alanı Olarak Uzay, <i>Bölgesel Araştırmalar Dergisi</i> , 8(2), 247-250.		

Coğrafya genellikle deniz, kara ve hava baz alınarak tanımlanan bir kavramdır. Bir ülkenin coğrafyası söz konusu olduğunda o ülkenin kara sınırı, hava sahası ve denizleri ilk olarak bahsedilen hususları oluşturmaktadır. Ancak 20. yüzyılda kapısı aralanan ve 21. yüzyılda birçok devletin faaliyet göstermeye başladığı uzay da artık coğrafyanın diğer bir bileşenini oluşturmaktadır. Uzayın günden güne önem kazandığı ve dünyadaki birçok uygulamanın uzay tabanlı sistemler sayesinde çalışabilir hale geldiği bu yüzyılda uzay coğrafyasına dikkat çeken eserler önem taşımaktadır. Bu eserlerden biri, Dr. Ömer Furkan Kesikbaş tarafından ele alınan Jeopolitikten Astropolitige: Hegemonik Bir Rekabet Alanı Olarak Uzay'dır.

Jeopolitik kavramı dünyada coğrafi açıdan öne çıkan yerlerin devletlere sunduğu avantajları ve dezavantajları belirtmek için kullanılmaktadır. Astropolitik kavramı ise uzayın günlük hayat, savunma, ekonomi ve ticaret gibi alanlarda devletler açısından giderek artan avantajlarına vurgu yapmaktadır. Bu minvalde eserin isminden yola çıkarak şunu söylemek mümkündür; çalışma, jeopolitik önemden astropolitik öneme doğru kayan konjonktürel değişime dikkat çekmektedir. Eserde bu değişime dikkat çekilirken, aynı zamanda Robert W. Cox'un yaklaşımı üzerinden Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Rusya Federasyonu (Rusya) ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin (Çin) uzaydaki hegemonya rekabeti de ele alınmaktadır.

Eserin "Giriş" kısmında uzayın artan öneminden bahsedilmesinin yanı sıra ilerleyen yıllarda uzaydaki rekabetin şiddetleneceği öne sürülmektedir. Bunun altında yatan nedenler ise ABD Uzay Komutanlığı'nın kuruluşu ve Rusya ve Çin'in askeri uzay teknolojilerine yönelik artan yatırımları ile açıklanmaktadır. Yine aynı bölüm içerisinde uzay ve Uluslararası İlişkiler arasındaki bağlantıdan bahsedilmektedir. Bu doğrultuda Liberalizmin, Realizmin ve Eleştirel jeopolitiğin uluslararası ilişkiler çerçevesinde uzayı nasıl yorumladığına dair görüşlere yer verilmektedir. Uluslararası ilişkiler ve uzay arasındaki bağlantı, görece yeni bir yaklaşımdır. Bu bağlantının Uluslararası İlişkiler teorileri çerçevesinde yorumlanması bu iki alanın birbiriyle entegrasyonunu göstermek açısından oldukça değerlidir.

Eser, dört ana bölümden oluşmaktadır. "Astropolitik ve Hegemonik Rekabet" başlıklı ilk bölümde kavramsal bir analiz sunulmaktadır. Öncelikle jeopolitik kavramının gelişimine yer verilmiştir. Ardından jeopolitik hakimiyet teorileri arasında yer alan Deniz Hakimiyeti Teorisi, Kara Hakimiyeti Teorisi, Kenar Kuşak Teorisi (Rimland), Hava Hakimiyet Teorisi ve Uzay Hakimiyet Teorisi'nden (Astropolitik) bahsedilmektedir. Genel kavramsal analizden sonra ise astropolitige yönelik spesifik bir analiz ele alınmaktadır. Astropolitik, Hegemonya ve Neo-Gramscian perspektiften yorumlanmaktadır. Çalışma, Robert W. Cox'un görüşlerinden yola çıkarak hegemonik rekabeti ve astropolitigi bir temele yerleştirmektedir. Bu kapsamda hegemonik rekabetin astropolitik formu; fikri kaynaklar, kurumsal kaynaklar ve maddi kaynaklar şeklinde sınıflandırılmaktadır. Çalışma, yapılan bu sınıflandırma üzerinden ilerlemektedir.

Çalışmanın ikinci bölümü olan "Hegemonik Rekabetin Fikri Kaynakları" başlığı altında fikri kaynaklar, güç gösterisi ve ideolojik propaganda aracı üzerinden analiz edilmektedir. Analiz, uzayın yüksek öneme haiz olduğu 1957 ve 1969 yılları arası; uzayın öneminin görece azaldığı 1969 ve 2003 yılları arası ve uzayın yeniden önem kazandığı 2003 ve 2020 yılları arası üzerinden yapılmaktadır. Bu dönemlerde ABD, Rusya ve Çin'in uzaya

atfettiği önem, devlet başkanlarının konuşmalarından alıntılar yapılarak gösterilmeye çalışılmaktadır. 1950’li yıllardan 2020 yılına değin bahsi geçen devletlerin başkanlarının uzaya yönelik tutumunun tahlil edilmesi geçmişten günümüze olan değişime tanıklık edilmesine imkân sunmaktadır. Bölümün sonunda ise bu üç devlete yönelik mukayeseli bir değerlendirmeye ve analizlerin bir araya toplandığı bir tabloya yer verilmektedir.

Çalışmanın üçüncü bölümünü oluşturan “Hegemonik Rekabetin Kurumsal Kaynakları” kısmında Rusya, ABD ve Çin’in uzay kurumlarının oluşumuna, yönetim yapısına ve kurumsal değişimine odaklanılmaktadır. Mevzubahis devletlerin kurumsal yapısı incelenirken dönemsel koşullar göz önünde bulundurulmakta ve böylelikle kurumsal yapıdaki değişimlere ve bu üç devletten hangisinin öne çıkıp hangisinin gerilediğine dikkat çekilmektedir. Bölümün sonunda ise kurumların hükümet, meclis, ordu ve uzay ajansına olan etkisi tablo üzerinden açık bir şekilde gösterilmektedir.

Çalışmanın son bölümü olan “Hegemonik Rekabetin Maddi Kaynakları” başlığı altında ABD, Rusya ve Çin’in teknik uzmanlığı, uzay üssü ve yer istasyonları, roket teknolojisi, uzay bütçesi, uzay vizyonu, askeri uzay teknolojisi ve uydu sistemleri ele alınmaktadır. Sunulan bilgiler ve veriler ışığında hegemonik mücadelede ABD, Rusya ve Çin’in nasıl bir profil çizdiğine dair değerlendirmeler sunulmaktadır. 1957 ve 1969 yılları arasında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ve ABD’nin kurumsal kaynakları daha aktif kullandığı, 1969 ve 2003 yılları arasında SSCB’nin yıkılmasıyla beraber Rusya’nın uzay çalışmalarından görece uzaklaştığı ve 2003 yılından sonra ise Çin’in uzay alanında ivme kazanmasıyla beraber uzayın yeniden öneminin arttığı görülmektedir. Diğer bölümlerde olduğu üzere bu bölümün sonunda da üç devletin karşılaştırmalı mukayesesi yapılmaktadır.

Çalışmada ABD, Rusya ve Çin’in uzaydaki hegemonya rekabeti belli konular altında ayrı ayrı ele alındıktan sonra bölüm sonlarında mukayeseli olarak incelenmiştir. Bu yöntem, karşılaştırmalı çalışmalarda tercih edilen yöntemlerden biridir. Çalışmanın bölümleri, iyi bir şekilde tasnif edilmiştir. Okuyucu, eseri okurken eserin nasıl bir sistem üzerinden ilerlediğini bilerek ve verilen bilgileri belli bir düzleme yerleştirerek konuya dair genel bir perspektif yakalamaktadır.

Kuramsal olarak çalışma, Robert W. Cox’un hegemonya kavramı etrafında inşa ettiği eleştirel teorinin savları üzerinden hareket etmektedir. Çalışma boyunca -fikri kaynaklar, kurumsal kaynaklar ve maddi kaynaklar bölümlerinde- yapılan analizler sonucunda yazar, Cox’un Neo-Gramscian perspektifle geliştirdiği eleştirel teori ve astropolitik bağlam özelinde hegemonik rekabete açıklık getirmektedir. Bu hegemonik rekabet açıklanırken ise ABD, Rusya ve Çin’in uzay alanındaki faaliyetleri üzerinde durulmaktadır. Böylelikle Cox’un savları, bir temele yerleştirilmektedir. Bahsi geçen üç devletin uzay faaliyetlerinin teorik bir zemin üzerinden analiz edilmesi ve açıklanması, çalışmayı devletlerin uzay faaliyetlerinden bahsetmekten öte bir yere taşımaktadır.

Çalışma, akıcı ve yalın bir dile sahiptir. Anlatılanlar açık bir dille ifade edilmekle beraber çalışmada yer verilen tablo, grafik, resim gibi görsel öğeler konuya yönelik anlatının kavranmasına yardımcı olmaktadır. Bunun yanı sıra çalışmada bahsi geçen devletlerin uzaydaki hegemonya rekabetinin, sıklıkla uzay çalışmaları ve projeleri gibi somut adımlarla örneklendirilmesi çalışmanın anlaşılabilirliğine katkı sağlamaktadır.

Uzayda öne çıkan ilk üç devletten ABD, Rusya ve Çin'in karşılaştırmalı analizi literatüre önemli bir katkı sağlamaktadır. Uluslararası İlişkiler literatüründe uzayla ilgili çalışmalar, genellikle devletlerin uzay politikalarını diğer devletlerden bağımsız olarak ele almaktadır. Başka bir ifadeyle sadece tek bir devletin uzay politikasının analizi yapılmaktadır. Bu tür çalışmalar, inceleme konusu olan devletin geçmişten günümüze gelişiminin tahlilinde yardımcı kaynaklar olmakla beraber bu devletin diğer devletlere kıyasla nerede yer aldığına cevap vermemektedir. Bu doğrultuda karşılaştırmalı çalışmalar hem devletlerin uzay politikası hakkında bilgi edinilmesi hem de diğer devletler arasında nasıl bir konumda olduklarının analiz edilmesi açısından ehemmiyet taşımaktadır.